

Korektivní dermatologie: minulost a současnost

Vážení čtenáři, milé kolegyně a kolegové,

Za pár týdnů, přesněji 24. 3., tomu bude již 20 let, co zemřel můj otec, Doc. MUDr. Jan Kalenský, CSc. Pracoval celý život na bývalé II. kožní klinice VFN v Praze. Potřeboval psací stroj, propisovací tužku, svazek receptů a především laboratoř bohatě vybavenou injekčními stříkačkami a lahvičkami od léků a všelijakými nádobkami, v nichž se hromadily zásoby chemikálií z nejrůznějších průmyslových i zemědělských pracovních procesů. Kterýkoli z alergenů se totiž mohl znovu hodit nebo se mohl stát nedostatkovým zbožím. Ano, táta se celý život věnoval epikutánnímu testování a s ním úzce spjaté problematice vyšetřování a posuzování kožních nemocí z povolání. Také mu byla blízká fotobiologie, i fotodermatózy anebo fototerapie, ale s chirurgickým nástrojem jste ho neměli mnoho šancí na klinice potkat. Snad jen s vatovou štětičkou namočenou do tekutého dusíku, která mu jako jediný prostředek sloužila k odstraňování nežádoucích projevů z kůže. Přitom na manuální práci byl neuvěřitelně šikovný, přestože pro ni neměl fyzické předpoklady vzhledem k následkům virové encefalidity, kterou prodělal záhy po narození. Přes svůj hendikep, nebo právě kvůli němu, se ve fyzické práci a kutilství doslova vyžíval, a to jak doma, tak na chalupě. Potřeboval někde uplatnit svůj technický talent a myšlení, ale vzít do ruky skalpel ho prostě nelákalo. Řeklo by se, že na to zkrátka a dobře nebyl. Přesto se styku s oborem nazývaným korektivní dermatologií nevyhnul, ba dokonce se stal jedním z oněch nadšenců 2. poloviny 20. století, kteří se o jeho vznik a rozvoj u nás nějak – každý podle svého – zasloužili.

Prvně tomu bylo v problematice kosmetologické, kdy asistoval při vývoji kosmetických prostředků, především těch, které jsou určeny k péči o pleť. Bylo to v okamžiku, kdy se stal členem nově založené kosmetické komise dermatologické sekce Společnosti JEP. Ta byla zřízena v září 1956 především zásluhou prof. Lejhance. Do práce v této komisi se zapojila i řada dermatologů se zkušenostmi z epikutánního testování, ale i se znalostí problematiky vyšetřování a posuzování kožních nemocí z povolání, neboť právě tato vysoce specializovaná činnost vybrousí schopnosti lékaře rozlišovat nejjemnější nuance v nežádoucích účincích chemických látek na kůži, jakými jsou iritace a alergie. Po 2. světové válce u nás kosmetika krom vepřového sádla a vazelíny nebyla. Prakticky se nevyráběla, ba dokonce byla společensky odsuzována. Nic takového, co je dnes samozřejmé, běžné a automatické, jako jsou definované seznamy alergenů a látek iritační povahy, tehdy nebylo, a tak dermatologové s erudicí v kontaktní přecitlivělosti byli při vývoji kosme-

tologických receptur nepostradatelní. K této problematice se pod hlavičkou ČSAV každoročně pořádaly speciální semináře s účastí chemiků, farmaceutů, průmyslových výrobců a samozřejmě dermatologů. Tyto „Semináře kosmetické chemie“ byly pro všechny zúčastněné strany natolik přínosné, že se konaly po desetiletí. Já mám po tátovi několik sborníků a nejmladší z nich má pořadové číslo 31. Konal se v dubnu 1981 v Bratislavě a hlavními topiky byly zubní pasty a mycí prostředky – jen tak mimochodem, právě mycí prostředky bylo otcovo nejoblíbenější téma. Kdy se konal poslední z těchto seminářů bohužel nevím.

Podruhé se ke korektivní dermatologii táta dostal při spolupráci s Ústavem lékařské kosmetiky (ÚLK). Ten byl zřízen v roce 1958 Ministerstvem zdravotnictví na popud kosmetické komise při výboru dermatologické společnosti JEP. Sídliil na Jungmannově náměstí v Praze a bylo to jediné pracoviště v Čechách, které poskytovalo kromě operací spadajících do estetické chirurgie korektivně dermatologickou péči. Byla to samozřejmě péče odpovídající tehdejší úrovni lékařských vědomostí a přístrojového vybavení. Korektivní dermatologie byla v plenkách, představovala pár dermatologických diagnóz a úzké spektrum léčebných možností. Srovnávám-li s dneškem, směšně chudých léčebných možností. Bylo to v letech, kdy nebyly lasery, botulotoxin ani výplňové materiály a „peeling“ se prováděl mandlovými slupkami. Léčebné možnosti byly okleštěny i politickými důvody. Existence účinných léčiv v zahraničí u nás známa byla, ale žádný z těchto léků nebyl „normálně“ dostupný!! Přesto se léčebné spektrum s léty postupně rozšiřovalo až k tak náročným výkonům, jakým byla např. dermabrazie. ÚLK se stal fenoménem. Navíc se od jiných lékařských pracovišť odlišoval i jistou noblesou vzhledem k architektuře budovy i stylu zařízení, a tak byl zájem ze strany pacientů obrovský. Lékařů se tam v 70. letech ne vždy dostávalo. Otec měl jako externista v ÚLK ordinační hodiny zhruba jednou za 14 dní. Velmi dobře si pamatuji, jak se domů vracel otrávený. Tvrdil, že jediné diagnózy, které tam potká, jsou akne a padání vlasů. Konzultace na tato témata a navíc s klienty, kteří již oběhli se svým „problémem“ všechna kožní pracoviště v zemi, ho nebavily. Po nějaké době musel nabýt dojmu, že pro obor korektivní dermatologie již udělal dost, konzultace ukončil a věnoval se s obrovským uspokojením kožním chorobám z povolání. Musím poznamenat, že nálada v naší domácnosti se od té doby výrazně zvedla k lepšímu. Na tátovi bylo vidět, že se mu evidentně ulevilo, a s ním i všem ostatním, ovšem kromě mne. I já jsem v té době měla pubertální problémy s pleť a lůh s resorcinem a se sírou, který jsem od svého kožního lékaře-otce dostala, mi

příliš nevyhovoval, přestože docela obstojně fungoval. Inu jako parfém od Diora nevoněl a i já jsem tehdy snila o tom, stát se protekční pacientkou ÚLK.

Další korektivně – dermatologické setkání však tátu nadchlo. Tou dobou byla korektivní dermatologie již nástavbovým oborem a na II. kožní klinice začal pracovat první laser v Československu, argonový. Tátův obdiv k takové technice, která nelikviduje hlava nehlava, ale podle fyzikálních zákonů – tedy jasných pravidel – koná, co a kde je zapotřebí, neměl konce. Taková „korektiva“ byla podle jeho představ a začal k ní mít velký respekt. Uvědomoval si, že je to obrovský přínos i pro obor dermatologie jako takový, a k lékařům se zájmem o tuto oblast měl úctu. S modernějšími přístroji už neměl – bohužel – možnost se setkat a mě to za něj moc mrzí...

V současnosti je korektivní dermatologie jedinečným oborem. Jak by na tak úžasný rozvoj a sebevědomé postavení mladého oboru, k němuž měl v průběhu svého života ambivalentní vztah, díval táta dnes? Jako bych slyšela: „Věděl jsem, že to nemůže dopadnout jinak...“. Otec by s pozicí korektivní dermatologie v dnešní medicíně souhlasil, protože by si byl vědom, že pokud se korektivní dermatologie dělá poctivě a koncizně s vědecky podloženými poznatky, je medicínou plnohodnotnou. Rozhodně by o ní nehovořil pejorativně!

Obor korektivní dermatologie prospívá pacientům i lékařům, kteří se korektivní dermatologii věnují. Pacientovi přináší korektivně dermatologické léčebné zákroky v dnešním agresivním světě zásadní pomoc: jsou psychotherapeutické. Zlepšují vzhled, upevňují sebevědomí, a tak zlepšují možnost sebeuplatnění. Nejsou sice schopny odstranit všechny pacientovy problémy, ale u motivovaných klientů mohou posloužit jako dobrý start. Samotní pacienti požadují komfort jednoho ošetřujícího lékaře, takového, k němuž mají důvěru. Jeden a týž lékař stanovuje diagnózu, informuje o možných léčebných metodách, a sám je schopen pacientův problém vyřešit. To je jistota, která se v dermatochirurgii vyvažuje zlatem. Spokojený pacient je pro nás nejlepší vizitka. Klid a psychická pohoda spolupráce mezi pacientem a lékařem je navíc obvykle umocněna časovou úsporou pro obě strany.

A co my, dermatologové? Někteří na korektivní dermatologii jsme a někteří nejsme, ale vzájemnou úctu a respekt

bychom si měli zachovávat. Korektivní dermatologie předpokládá zažitě vědomosti a znalosti dermatologie (ale i dermatovenerologie) a je s touto svou základnou jednou pro vždycky a nerozlučně spjata. Fundamenty diagnostiky, především precizní znalosti morfologie a zjišťování anamnézy, stanovení diferencially diagnostické rozvahy, stanovení diagnózy a osvojené léčebné možnosti, to jsou základní stavební kameny obou oborů. To, co korektivní dermatologii ozvláštňuje, je zvládnutí manuálních dovedností, a přestože jsou tyto dovednosti jemnou filigránskou činností, jde o fyzickou práci rukama. Pokaždé, když dřepící tělo zvedáme od počítače, abychom provedli jakýkoli manuální výkon, děláme něco pro své zdraví, i duševní. Maximálním rozevřením vějíře činností, které provádíme, zabráněním stereotypu pouhopouhé preskripce, se lze velmi účinně bránit syndromu vyhoření, ale dokonce mu uniknout. Spektrum léčebných postupů je natolik široké, že není problém se v rámci samotné korektivní dermatologie specializovat jen na některý z nich (např. dermatochirurgii, laserové výkony).

Korektivní dermatologie je zajímavým, zábavným a v posledních letech i velmi vyhledávaným oborem, ovšem pro udržení svých kvalit nesmí sklouznout pouze k zaběhnutým stereotypům nebo jen do výdělečné činnosti. K dobrým zásadám erudovaného lékaře znalého principů, indikací a komplikací léčebných metod patří neposkytovat klientovi takovou péči, která je v rozporu s doporučenými postupy, pouze pro finanční zisk. Umět pacientovi vysvětlit, že jeho očekávání nemohou být naplněna, umět ho i odmítnout je také léčebný postup lege artis! Jakákoli provinění proti této zásadě by byla cestou do pekel a vedla by k degradaci oboru jako takového. A to by si ani můj táta, ani já, a věřím, že ani vy, kteří jste dočetli mé zamyšlení až do konce, nepřáli.

Věřím, že si v postgraduálně pojatém textu s korektivně dermatologickým tématem najdete nové informace nebo alespoň oceníte, že se na stránkách vašeho odborného časopisu po dlouhé době takto zaměřené téma objevuje.

MUDr. Libuše Mardešicová

3. LFUK a kožní klinika KNKV Praha 10

E-mail: korektiva@fnkv.cz